

کیا ہن داروئی و عرقیات کیا ہی

از دامہ سہنرتا حلقہ مراغہ

بہ کوشش:

دکتر جلال جلال شگویی

دکتر اباز فتح اللہ زاوہ دکتر یوسف یکسلاپور

شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۶۷-۲۶۰-۳
شماره کتابشناسی ملی	۵۴۱۲۰۶۲
عنوان و نام پدیدآور	گیاهان دارویی و عرقیات گیاهی (از دامنه سهند تا جلگه مراغه) // به کوشش دکتر جلال جلال شکوهی، دکتر اباذر فتح الله زاده، دکتر یوسف بیگ باباپور
مشخصات نشر	تهران: منشور سمیر: بنیاد شکوهی، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۳۴۴ص.
یادداشت	کتابنامه: ص. [۳۳۲] - ۳۴۲.
موضوع	گیاهان دارویی -- ایران -- سهندSahand -- Medicinal plants -- Iran
موضوع	گیاهان دارویی -- ایران -- مراغهMaragheh -- Medicinal plants -- Iran
رده بندی دیویی	۳۳۱۰۹۵۵/۶۱۵
رده بندی کنگره	۱۳۹۷ ج۸ الف/۹ RS1۸۰
سرشناسه	جلال شکوهی، جلال، ۱۳۲۹
شناسه افزوده	فتح الله زاده، اباذر، ۱۳۵۰
شناسه افزوده	بیگ باباپور، یوسف، ۱۳۵۷
شناسه افزوده	بنیاد فرهنگی شکوهی
وضعیت فهرست نویسی	فیا

گیاهان دارویی و عرقیات گیاهی

(از دامنه سهند تا جلگه مراغه)

به کوشش:

دکتر جلال جلال شکوهی، دکتر اباذر فتح الله زاده، دکتر یوسف بیگ باباپور

ناشر: منشور سمیر با همکاری بنیاد شکوهی

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول - ۹۷

بهای چاپ: ۶۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۶۷-۲۶۰-۳

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی و اقتباس در گیومه در مستند نویسی و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست مطالب

۹	پیشگفتار
۱۳	فصل اول: نگاهی به جغرافیای طبیعی آذربایجان و دامنه سهند
۱۳۰	کوه آتشفشانی سهند و دامنه سهند آن
۱۵	جاذبه‌های طبیعی سهند
۱۶	زیستگاه حیات وحش
۱۷	پوشش گیاهی
۱۹	حوضه‌های آبریز و شبکه رودخانه‌ها
۱۹	چشمه‌های سهند
۲۰	حیات وحش
۲۲	راه‌های ارتباطی سهند
۲۳	ایلات سهند
۲۳	سهند از منظر تاریخی
۲۵	کوه‌های اطراف سهند

آب و هوای جلگه مراغه	۴۱
زمین شناسی عمومی جلگه مراغه	۴۲
وضعیت آب و هوایی مراغه	۴۷
پوشش گیاهی در جلگه مراغه	۴۹
گیاهان خودرو	۴۹
منابع برخی عرقیات گیاهی معروف منطقه	۵۷
گلمان زراعی جنوب سهند	۶۶
فصل دوم: طب سنتی در مراغه	۷۳
طب در آذربایجان و ناهندان	۷۵
طب و طبابت در فزون پنجم ششم هجری در مراغه	۷۶
پزشکی در مراغه قرن هفتم هجری	۷۹
پزشکی در مراغه قرن هشتم هجری	۸۵
پزشکی در مراغه قرن های سیزدهم و چهاردهم هجری	۸۷
طبابت در دوره پهلوی اول	۱۰۴
عطاران و حکیمان عطار مراغی	۱۲۷
بیماری های رایج در مراغه و حومه	۱۴۹
بیماری های زنان	۱۵۹
بیماری های واگیردار و تأثیر آن بر کاهش جمعیت مراغه	۱۶۴
وضعیت بهداشتی زندان های مراغه	۱۶۵
نگاهی به برخی درمان های سنتی در مراغه و حومه	۱۶۷
الف) درمان بیماری های روحی	۱۶۷
ب) درمان برخی بیماری های جسمی	۱۷۰

۱۸۹.....	برخی ابزار و وسایل در طب سنتی مراغه
۱۹۰.....	روش های عرقیات گیری در مراغه
۱۹۳.....	میزان و نحوه مصرف عرقیات
۱۹۵.....	فصل سوم: عرقیات معروف منطقه، روش تولید و منافع هریک
۱۹۵.....	آویشن (ککلیک اوتی)
۲۰۰.....	اُترج
۲۰۲.....	اسطوخودوس
۲۰۴.....	اقحوان
۲۰۸.....	بابونه کبیر
۲۱۳.....	بابونه صغیر
۲۱۵.....	بابونه رومی
۲۱۷.....	بادرنجویه (بادرشبو)
۲۲۰.....	بادیان
۲۲۲.....	بوقناق (زول)
۲۲۴.....	بومادران
۲۲۷.....	بولاغ اوتی
۲۳۰.....	بید
۲۳۴.....	بیدمشک
۲۳۶.....	بید گیاه (مَرغ)
۲۳۹.....	پنیرک (خُبازی)
۲۴۳.....	پونه
۲۴۶.....	برگ چنار

- ۲۴۸..... خارخسک
- ۲۵۰..... خارشتر
- ۲۵۲..... رازیانه
- ۲۵۴..... زنبق
- ۲۵۸..... زنجبیل
- ۲۶۱..... زینان
- ۲۶۳..... زیره
- ۲۶۶..... جبل الیوب
- ۲۶۸..... سیر
- ۲۷۴..... شاهتره
- ۲۷۶..... شاهسفرم
- ۲۷۸..... شنبلیله
- ۲۸۲..... شوید
- ۲۸۵..... شیرین بیان
- ۲۹۰..... کاسنی
- ۲۹۴..... کاکوتی
- ۲۹۶..... کرفس
- ۳۰۱..... گردو و گردکان یارباغی
- ۳۰۶..... گزنه
- ۳۱۲..... یونجه
- ۳۱۵..... گل سرخ
- ۳۱۸..... گل گاوزبان

ناخنك ۳۲۰

گشنیز ۳۲۲

مرزنگوش ۳۲۵

مرزه ۳۲۷

میخک ۳۲۹

نعنا ۳۳۲

هوفاریقم (توکلوجه) ۳۳۵

یمیشان (الزاکت) ۳۴۰

منابع ۳۴۳

پیشگفتار

فرهنگ و تمدن شکوهمند دوره اسلامی، یکی از شاهکارهای هویتی بی‌نظیری است که در طول تاریخ، جهان به خود دیده است. داشتن این پدیده شگفت‌انگیز را خداوند متعال از آن ملت‌ها کرده که امروز میراث‌بان آن ماییم و بدان فخر می‌ورزیم. تمدن اسلامی با داشتن میراث مکتوب بی‌شماری که هر کدام به مانند سجل و شناسنامه هویتی و ملی ما است، را از دیگر ملل و اقوام در جهان متمایز ساخته و به اصطلاح یک سر و گردن افروز کرده است.

این ادعا زمانی مستدل می‌شود که به میراث به‌خوبی مانده از اسلاف و گذشتگان خود بنگریم و کم و کیف آن را با تمدن‌های دیگر به‌دقت قیاس کنیم. زمانی که هنوز نیوتن‌ها و کپلرها به دنیا نیامده بودند، خواجه‌نصیر در این هشتم‌های ما دانش اعجاب‌انگیز بشری را تا جایی که در باور بشر آن عصر نمی‌گنجید، بنان بارور کرده بودند که دانشمندان جهان را وامدار خود ساختند؛ و وقتی می‌بینیم که بیش از ۴۰۰ سال قانون ابن سینا مهمترین کتاب درسی آموزش پزشکی در دانشگاه‌های معتبر اروپا بود و پس از اختراع صنعت چاپ، سومین کتاب چاپی دنیا (۱۵۹۲م.) محسوب می‌شود، و هزاران هزاران تأثیری که دانش جهان از این تمدن بهره‌ها برده و به پیشرفت بشر کمک کرده است.

نسخه‌های خطی، میراث بسیار ارزشمندی است که نشان می‌دهد تمدن ما در گذشته تا کجا رسیده بود و چه تأثیری در ارتقای دانش بشری در جهان داشته است.

مسلمانان بالاخص در علوم و فنون تا قرن‌ها پیشرو بودند؛ آن گاه که پیش از قرون وسطی هنوز اروپا غرق در خرافات دینی و عوام‌زدگی بود، دانشمندان ما رصدخانه و شفاخانه و بیمارستان و دانشگاه می‌ساختند و مسایل و مشکلات روز را با دانش راستین حل و بحث و فصل می‌کردند؛ و دلیل این مدعا البته همین نسخ خطی موجود هستند که با قیاس جزئی با آثار همروزگارشان در غرب، بر اهل بصیرت کاملاً آشکار خواهد بود.

این وجود، اکنون وظیفه ما در قبال این گنجینه‌های به میراث مانده از آبا و اجدادمان چیست؟

بهترین پاسخ که می‌توان به این اصل مهم داد، یک اقدام جهادی و عملی در جهت احیای این میراث گرانبقدر است. آشنا کردن نسل حاضر با این میراث و انتقال آن به نسل‌های آینده، تحقق و تفحص در این میراث عظیم و تشویق جامعه دانشگاهی و محققین به پژوهش در این عرصه، شناختن و شناساندن دانشمندان به عنوان الگوی علم و زندگی برای جوانان سرزمین‌مان، برگزاری همایش‌ها و نشست‌هایی در این حوزه جهت تشویق مدرسین و دانشجویان، و غیره و غیره، همه اموراتی هستند که ما را بر آن داشت تا در جهت نجات این اهداف، اقدام به تأسیس «دیرخانه تدوین دانشنامه تاریخ پزشکی ایران و اسلام» نماییم.

از آنجایی که دستیابی به این اهداف بزرگ و بنیادین نیازمند حمایت‌های مادی و معنوی است، به یاری خداوند متعال، باز چون گذشته، وجود وجود پزشکی فرهنگ دوست، و دانشمندی فاضل، جناب آقای دکتر جلال جلال شکوهی، باعث بر خیر و برکت شده، ما را یاری فرمودند تا بتوانیم ضمن احداث یک دیرخانه، با هدف احیای میراث پزشکی دوره اسلامی و همچنین تدوین یک دانشنامه تاریخ پزشکی و طب سنتی که دست کم در ۱۰ جلد خواهد بود، این طرح علمی و فرهنگی را سامان داده، پیش ببریم.

دیرخانه دایمی تدوین

دانشنامه تاریخ پزشکی ایران و اسلام